



Birkenes kommune

Planprogram

Klima- og energiplan for Birkenes kommune



1 Innledning

1.1 Bakgrunn

I henhold til Birkenes kommunes planstrategi 2020-2024, skal det utarbeides en klima- og energiplan. Klima- og energiplanen vil bli utarbeidet som en tematisk kommunedelplan. Tidligere har kommunen jobbet med klimaplan i samarbeid med de andre kommunene i region Kristiansand, gjennom Knutepunkt Sørlandet. I 2017 ble det foretatt en evaluering av klimaplanen for Knutepunktet, og det ble avgjort at det ikke skulle utarbeides en ny felles klimaplan.

Bakgrunnen for at Birkenes kommune ønsker å utarbeide en klima- og energiplan er klimautfordringene både Birkenes og verden står ovenfor, samt kommunens ansvar til å bidra til å redusere klimagassutslipp. Parisavtalen, klimaloven, FNs bærekraftsmål, og regionale og lokale planer og mål legger føringer for arbeidet med klima- og energiplanen. I formålsparagrafen til statlige planretningslinjer for klima- og energiplanlegging og klimatilpasning, står det: «Kommunene skal gjennom planlegging og øvrig myndighets- og virksomhetsutøvelse stimulere til, bidra til reduksjon av klimagassutslipp, samt økt miljøvennlig energiomlegging. Planleggingen skal bidra til at samfunnet forberedes på og tilpasses klimaendringene (klimatilpasning).»

1.2 Hensikten med planarbeidet

Formålet med planarbeidet er å utarbeide en klima- og energiplan for Birkenes kommune. Gjennom klima- og energiplanen ønsker kommunen å fastsette mål for å redusere utslipp av klimagasser og redusere alvorlige konsekvenser av klimaendringene. Klima- og energiplanen skal fungere som et styringsverktøy også i annet arbeid og bidra til at kommunen følger opp Norges forpliktelser i Parisavtalen og FNs bærekraftsmål. I tillegg til å beskrive kommunens energiforbruk og klimagassutslipp, vil hovedvekten av klima- og energiplanen fokusere på å sette klimamål med konkrete strategier og tiltak for å oppnå målene. Planen må forankres i hele organisasjonen, og det er et mål at tiltak skal kunne gjennomføres både i egen virksomhet og i samfunnet for øvrig.

Klima- og energiplanen skal utformes slik at den er oversiktlig og lett å lese. Det er et mål at klima- og energiplanen vil brukes i alt arbeid i Birkenes kommune som berører klima og energi. Det skal formuleres tydelige mål og strategier som skal bidra til måloppnåelse.

2 Forutsetninger og føringer for planarbeidet

I tillegg til at kommunestyret har vedtatt at det skal utarbeides en klima- og energiplan med oppstart høsten 2021, er det også en rekke andre føringer for arbeidet med reduksjon av klimagassutslipp som har innvirkning på hva kommunene skal gjøre. Videre følger en kort oppsummering av noen relevante føringer for arbeidet med klima- og energiplanen.



2.1 Internasjonale føringer

På det internasjonale nivået er det først og fremst to sentrale forpliktelser og mål som legger føringer for arbeidet med å redusere utslipp av klimagasser. Det er FNs bærekraftsmål og Parisavtalen.

Gjennom **Parisavtalen** har Norge forpliktet seg til reduksjon av nasjonale klimagassutslipp på 50-55 % innen 2030. Avtalen fastslår at tiltak skal gjennomføres slik at den globale oppvarmingen ikke skal overstige 2 grader i inneværende århundre, og helst skal den holdes under 1,5 grader. I Parisavtalen er man enig om at utslippskutt skal skje «så raskt som mulig», og at verden skal bli «klimanøytral» i løpet av siste halvdel av dette århundret.

Mål 13 i **FNs bærekraftsmål** går direkte på å stoppe menneskeskapt klimaendring. Flere av de andre målene er direkte eller indirekte knyttet til menneskelige utslipp av drivhusgasser. Særlig følgende mål knyttes til klimaendringer:

- Mål 2: Utrydde sult (bærekraftig landbruk)
- Mål 6: Rent vann og gode sanitærforhold (vannforvaltning)
- Mål 7: Ren energi for alle
- Mål 8: Anstendig arbeid og økonomisk vekst (bærekraftig vekst)
- Mål 9: Innovasjon og infrastruktur (klimatilpasning)
- Mål 11: Bærekraftige byer og samfunn
- Mål 12: Ansvarlig forbruk og produksjon (bærekraftig)
- Mål 14: Liv under vann (bærekraftig forvaltning av ressurser i havet)
- Mål 15: Liv på land (bærekraftig forvaltning av natur og miljø)



Figur 1: FNs bærekraftsmål



FNs klimarapport fra 2021 understreker at menneskers påvirkning på klimaet har ført til at den globale oppvarmingen går raskere enn før. Den globale gjennomsnittstemperaturen har allerede steget 1,1 grad siden førindustriell tid. Klimaendringene fører allerede til mer ekstremt vær over hele kloden og endringer i klimasystemene, ifølge rapporten. I Norge vil temperaturøkningen bety et varmere og våtere klima med mer ekstreme temperaturer, nedbør og flom.

2.2 Nasjonale føringer

Klimaloven trådte i kraft 1. januar 2018. Denne legger føringer for hvor mye som skal kuttes av nasjonale drivhusgasser frem til 2030. Norge har også lovfestet et mål om å bli et lavutslippssamfunn i 2050. Klimaloven fastsetter at Norge skal redusere klimagassutslippene med 80-90 % innen 2050 sammenlignet med 1990.

Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging 2019-2023 har egne føringer for klima og energibruk. De nasjonale forventningene skal legges til grunn ved all kommunal planlegging. Av de mest sentrale føringene i forventningene er at klimagassutslippene skal reduseres i samsvar med nasjonale og internasjonale mål. I tillegg skal samfunnet omstilles til lavutslippssamfunn og tilpasses endret klima.

I **statlige planretningslinjer** fra 2018 påpekes det at kommunene skal gjøre en helhetlig og langsiktig klima- og energiplanlegging som omfatter alle deler av kommunenes virksomheter og ansvarsområder. Klima- og energispørsmål skal behandles i en egen plan eller som en del av kommuneplanen. Hvordan vi velger å bygge og bo har stor innvirkning på den langsiktige klimapåvirkningen. Derfor har både statlige planretningslinjer og andre nasjonale transportplaner (Nasjonal transportplan, NTP) egne mål knyttet til reduksjon av drivhusgasser.

I **Meld. St. 13** «Klimaplan for 2021-2030» står det at skog og andre areal har en viktig rolle i klimasammenheng. Bærekraftig forvaltning av skogen skal medvirke til både opptak og lagring av CO₂, og til forsyning av fornybart råstoff som kan erstatte fossil energi og materialer. Vi skal i enda større grad innrette skogforvaltningen for å øke opptaket av CO₂.

Meld. St. 33 «Klimatilpasning i Norge» (2013) gir viktige føringer for kommunens arbeid med klimatilpasning. Her understrekes klimaendringenes lokale karakter, som plasserer kommunene i en førstelinje i møtet med klimatilpasningene. I tillegg understrekes det at føre-var-prinsippet skal gjelde for arbeidet med klimatilpasning, samt at høye anslag for fremtidige klimaendringer skal legges til grunn.

Klimaomstilling skal gjøre norske kommuner robuste for de endringene som er forventet. Dette gjøres gjennom å redusere utslippene av klimagasser, samtidig som det må gjennomføres tilpasning til et klima i endring. Kommunene i Norge har fire oppgaver knyttet til klimaendringene: 1) Redusere utslippene og øke karbonbindingen, 2) tilpasse seg klimaendringene, 3) håndtere egen klimarisiko og 4) bevare naturmangfold og økosystemtjenestene.



2.3 Regionale og lokale føringer

Regionplan Agder 2030 legger de regionale føringene for hva som skal prioriteres i regionen de neste årene. Det er mål om at Agder skal være et attraktivt lavutslippssamfunn og at klimagassutslippene skal reduseres med 45 prosent innen 2030. Et gjennomgående perspektiv i planen er klima og miljø, noe som også legger føringer for lokale kommunale planer.

For å hjelpe kommuner og andre aktører å kutte i sine utslipp, har det blitt utarbeidet et klimaveikart. Dette er ikke en plan, men et hjelpemiddel til kommunene, både i planlegging og i de konkrete handlingene for å nå målene som settes. **Klimaveikart Agder** vil derfor være en viktig kilde til kunnskap om forslag til tiltak i kommunens klimaplanarbeid.

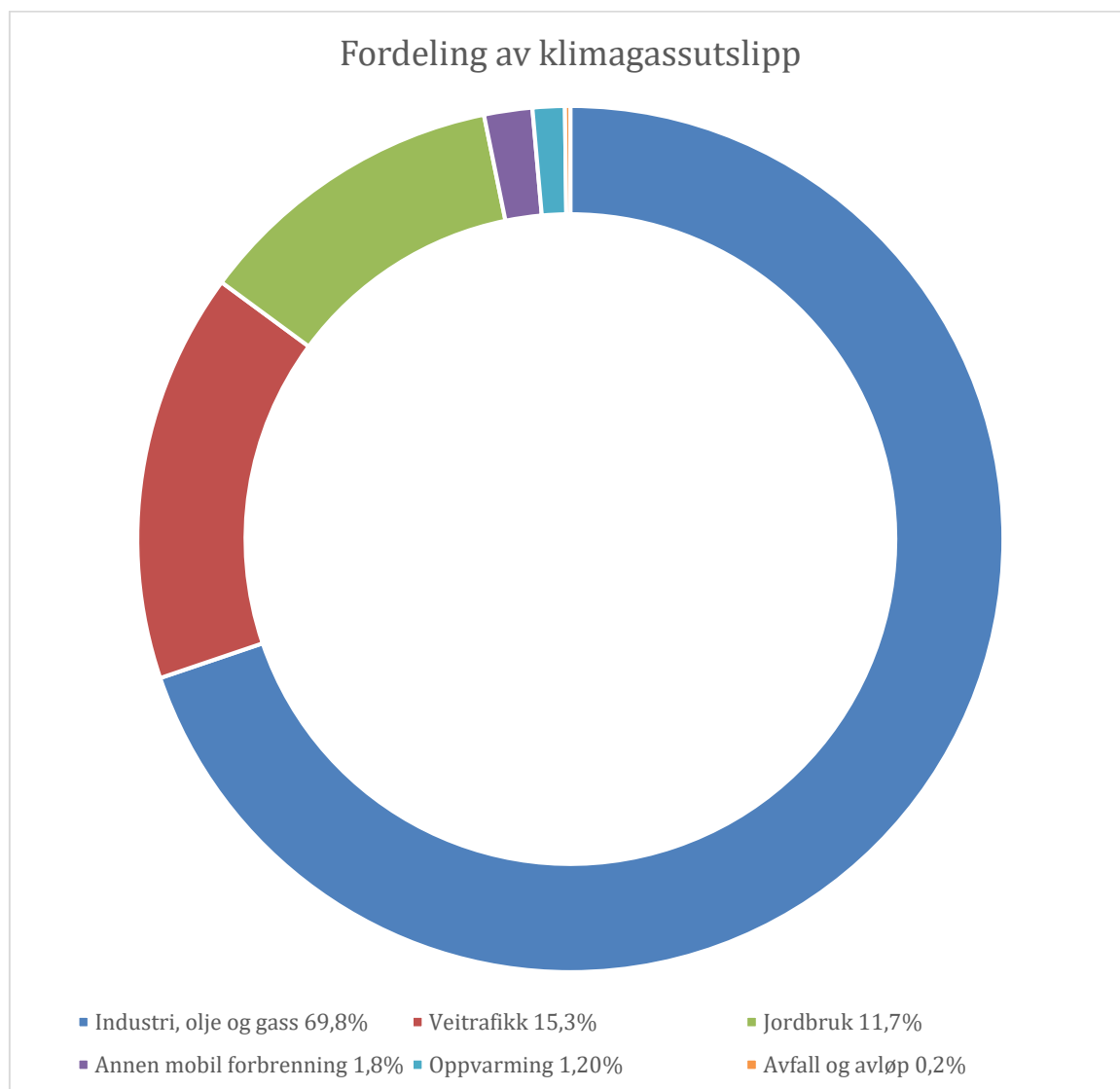
Samfunnsdelen 2015-2027 til Birkenes kommunes kommuneplan slår fast at Birkenes skal jobbe for bærekraftig produksjon, men inneholder ellers lite konkret i arbeidet med klima. Kommuneplanen er imidlertid en overordnet plan som uansett legger føringer for hvilke tiltak som kan gjennomføres, for samtidig å nå målene for Birkenes som samfunn og kommunale tjenester.

3 Problemstillinger og utredningsbehov

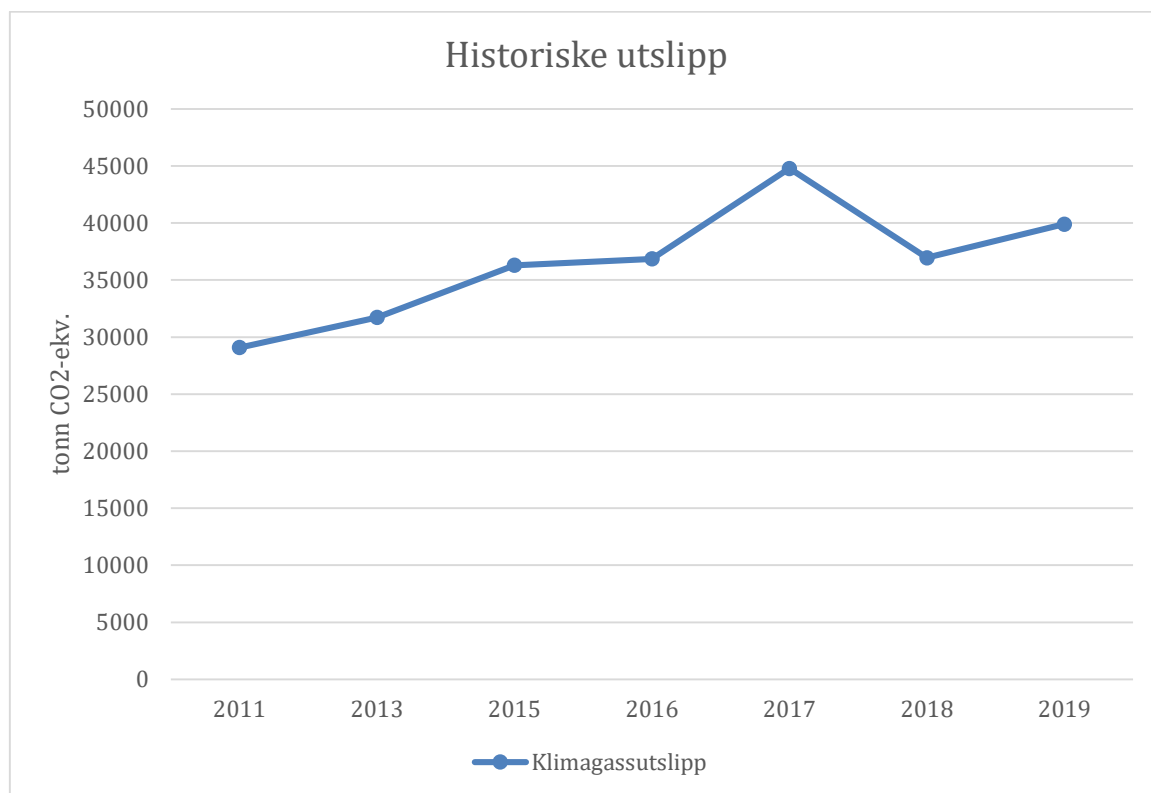
3.1 Status og utfordringer

Ifølge Den norske stats kommunalbank (KBN) er det dagens klimagassutslipp i kommunen 39 897 tonn CO₂-ekvivalenter. Dette tilsvarer et utslipp per innbygger på 7,6 tonn CO₂-ekvivalenter. Til sammenligning er det totale utslippet per innbygger i Oslo 1,8 tonn mens Kristiansand har 3,8 tonn CO₂-ekvivalenter. Ifølge statistikk fra Miljødirektoratet er dette en økning på 8% siden 2019 for Birkenes kommune. Den største utslippskilden er industri, olje og gass. I tillegg utgjør veitrafikk og jordbruk en stor andel av kommunes klimagassutslipp.

De to figurene under viser fordeling av dagens klimagassutslipp i kommunen og den historiske utviklingen.



Figur 2: Fordeling av klimagassutslipp i Birkenes kommune (kilde: <https://klimarisiko.kbn.com/regioner/agder/birkenes/>)



Figur 3: Utslipp i kommunen fra 2011 til 2019 (kilde: <https://klimarisiko.kbn.com/regioner/agder/birkenes/>)

Fordi Birkenes har en energiintensiv industri, er klimagassutslippene fra Birkenes høye. Om industrien tas ut, vil tallet være rundt nivået til de fleste kommuner på Birkenes' størrelse. Større bykommuner har jevnt over lavere klimagassutslipp enn bygdene av flere grunner. En av dem handler om at kortere avstander og tettere bebyggelse gir mer effektivitet, særlig knyttet til transport og dermed lavere utslipp.

Uten industriens bidrag med utslipp av klimagasser, er Birkenes på det jevne med andre norske kommuner. Det må legges vekt på at Birkenes kommune også i fremtiden er avhengig av industrien. Bedriftene i kommunen har allerede startet prosessen med å få ned klimautslippene og tilpasse seg nye krav. Samtidig jobbes det med å utvikle næringsarealer som er tilpasset det grønne skiftet og som gir mindre utslipp. Næringslivet og kommunen er viktige bidragsyttere for å lykkes med dette arbeidet.

Birkenes er en stor skogkommune, og dersom det legges netto tall til grunn, er karbonbindingen større enn utslippene. Det vil derfor ha stor betydning for resultatet at Birkenes fortsatt har fokus på at skogarealene skal skjøttes og produksjon opprettholdes eller økes. Birkenes har allerede vedtatt satsing på tre og treprodukter. Dette er viktig arbeid for økt bruk av miljøvennlige materialer med lavt klimautslipp.

Ifølge Norsk klimaservicesenter betyr økte klimagassutslipp endringer i klima, som både påvirker Birkenes kommune og resten av verden. I Agder forventes det at episoder med kraftig nedbør øker vesentlig både i intensitet og hyppighet, og i mindre bekker og elver må det forventes en økning i flomvannføringen. Flommen i Tovdalsvassdraget i 2017 er et eksempel på hvilke konsekvenser klimaendringene og økt nedbør kan få for Birkenes



kommune. Som følge av fare for økt nedbør, øker også faren for jord-, flom- og sørpeskred. Det forventes ikke økning i sommernedbør, og høyere temperaturer og økt fordampning gir derfor økt fare for tørke om sommeren. Økt erosjon som følge av kraftig nedbør, og økt flom i bekker og elver, kan utløse flere kvikkleireskred. Dette er eksempler på utfordringer kommunen står over for de neste årene.

3.2 Utredningsbehov

I arbeidet med klima- og energiplanen er det to hovedområder som må utredes. Det er mål, strategier og tiltak for å redusere klimautslippene fra kommunen, og det er klimatilpasning i forhold til dagens og fremtidens klimaendringer.

En stor del av utfordringen i arbeidet med klima- og energiplanen, vil være å utarbeide gode, effektive og realistiske tiltak. Dette vil være tiltak som både skal gjennomføres i kommunens egen virksomhet og i kommunen for øvrig. Det er ønskelig at klima- og energiplanen skal inkludere lokale tiltak som kommunens innbyggere kan bidra med. For å måle effekten av tiltakene, må klima- og energiplanen også inkludere dagens utslipp og energiforbruk, med tallfestede mål for å beregne fremgang. Temaer som kan være aktuelle å utrede nærmere i arbeidet med klima- og energiplanen er:

- Areal- og transportplanlegging
- Bygg og anlegg
- Grønn næringsutvikling
- Avfall og gjenvinning
- Kommunen som organisasjon/drift
- Klimatilpasning

Klimatilpasning vil være en viktig del av arbeidet med klima- og energiplanen. Ifølge Klimaprofil Agder vil det spesielt være behov for å tilpasse kommunen kraftig nedbør og økt problem med overvann. Det må utredes hvilke konsekvenser klimaendringene kan gi, både fysisk og finansielt. For å kunne si noe om konsekvensene av klimaendringene for Birkenes kommune, er det viktig å vite hva som har skjedd tidligere. Det vil også være aktuelt å utarbeide en klimasårbarhetsanalyse for å vurdere sannsynligheten og konsekvensene av klimaendringene i fremtiden. Dette vil brukes som et utgangspunkt for arbeidet med ulike tiltak og viktige prioriteringsområder.

Det vil sannsynligvis bli behov for flere utredninger ettersom arbeidet skrider frem.

4 Planprosessen

Det er ikke satt av ressurser til utarbeidelse av klima- og energiplanen, og det er heller ikke satt av egne midler til utarbeidelsen. Det betyr at alt arbeidet må gjøres med de ressursene som ligger i egne ansatte, eller innenfor de rammer som allerede er gitt. Samtidig er arbeidet med klima- og energiplanen et viktig arbeid som vil bli brukt også i kommuneplanens arealdel og samfunnsdel.



4.1 Organisering

Birkenes kommune vil gjennomføre planarbeidet selv. Kommunestyret har bedt kommunedirektøren igangsette arbeidet med å utarbeide en klima- og energiplan for Birkenes. Kommunestyret vil ha det øverste ansvaret for gjennomføring av kommunens klimaarbeid. Politisk styringsgruppe for prosjektet forventes å være planutvalget. Administrativ styringsgruppe vil være kommunedirektørens ledergruppe, og planavdelingen vil være prosjektleder for arbeidet. I praksis vil dette si at planavdelingen utarbeider klima- og energiplanen i samarbeid med kommunedirektøren. Planutvalget vil involveres gjennom rapportering i utvalgsmøtene, og på den måten få innblikk i utarbeidelsen og mulighet til å spille inn i prosessen. Der det er behov for det, vil det etableres møtepunkter med ressurspersoner, organisasjoner og andre eksterne aktører.

4.2 Medvirkning

Forslag til klima- og energiplan vil følge de ordinære høringsrutinene for planer etter plan- og bygningsloven. Berørte offentlige instanser, organisasjoner og interesser vil bli orientert. Det vil ikke listes opp en uttømmende liste over aktuelle høringsinstanser, men det er naturlig at næringsliv, ulike organisasjoner og offentlige myndigheter høres ved offentlig ettersyn.

Videre er det et mål at så mange som mulig skal kunne komme med innspill og medvirke i prosessen. Kommunen vil derfor bruke sosiale medier og lokalavisen for å spre informasjon og gi mulighet for innbyggerne til å komme med innspill. I tillegg er det naturlig å involvere barn og unge gjennom for eksempel barne- og ungdomsrådet, samt workshop med elever fra barne- eller ungdomsskolen.

Det legges opp til en dynamisk prosess, slik at om det dukker opp muligheter for å styrke medvirkning gjennom andre arenaer, kan det også gjøres. All medvirkning ut over de ordinære høringsrundene, vil måtte vurderes underveis med tanke på at det er ressurs- og kostnadsdrivende aktivitet.

4.3 Fremdriftsplan

Planavdelingen er i en krevende ressursituasjon det neste året med flere oppgaver som skal leveres. Fremdriftsplanen strekker seg derfor ut i tid, og administrasjonen vurderer at det ikke er mulig å legge saken frem for behandling før våren 2023.

Fremdriftsplan for kommunedelplan klima og energi 2023-2031 viser prosess (markering i grønt) og vedtak (markeringer i gult).



Tabell 1: Fremdriftsplan

Fremdrift – kommuneplan klima og energi 2023-2031								
	2021		2022				2023	
Kvartal	3	4	1	2	3	4	1	2
Planprogram								
Varsel om oppstart og kunngjøring av planprogram								
Kommunedelplan klima 2023-2031								
Kunnskapsinnhenting og medvirkning								
Underveismeldinger ved behov								
Vedtak om offentlig ettersyn av klima- og energiplan								
Offentlig ettersyn av plan								
Behandling av innspill								
Vedtak av plan								
Kunngjøring av klima- og energiplan								